

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาตัวแปรทำนายพฤติกรรมทางเพศในบริบทความแตกต่างของรูปแบบวิธีการวัดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐบาล อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น
2. แนวคิดเกี่ยวกับแบบจำลอง PRECEDE Framework
3. ปัจจัยนำ (PREDISPOSING FACTORS)
4. ปัจจัยเอื้อ (ENABLING FACTORS)
5. ปัจจัยเสริม (REINFORCING FACTORS)
6. วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรมทางเพศ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

พฤติกรรมทางเพศเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหรือมีกิจกรรมทางเพศ ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้จากสังคม รวมถึงค่านิยม เจตคติ ความรู้เรื่องเพศทั้งในด้านกายวิภาคและด้านพฤติกรรมทางเพศซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งด้านสรีระวิทยาและจิตวิทยา เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศตามแรงขับทางชีววิทยา นอกจากนี้พฤติกรรมทางเพศยังครอบคลุมพฤติกรรมสองลักษณะ คือ พฤติกรรมที่อยู่ภายในและพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอก เพราะตามทัศนะของนักจิตวิทยาถือว่าความต้องการทางเพศ หรือการร่วมเพศไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้แต่เป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่พร้อมจะแสดงออกเมื่อร่างกายถึงวุฒิภาวะ (Kirkendall, 1965) ฉะนั้นมนุษย์จึงแสดงออกถึงเรื่องเพศตลอดเวลาทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวเพราะความแตกต่างระหว่างเพศมีผลในการควบคุมพฤติกรรม และสุชา จันทรเอน (2544) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมทางเพศว่า บุคคลแต่ละคนมีลักษณะพฤติกรรมประจำตัวโดยเฉพาะกล่าวคือ ลักษณะกิริยา ท่าทาง ความประพฤติ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง แต่ในเวลาเดียวกันเขาจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับภาวะสังคมที่เขาอยู่ด้วย สำหรับ เฮิร์ลลอค (Hurlock, 1974) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมทางเพศในวัยรุ่นว่าเป็นระยะที่มักมีเรื่องรักใคร่ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง มีความสนใจอย่างจริงจังในทุกแง่มุมในเรื่องเพศ เกิดความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งทำให้เฝ้าหาความรู้และการอ่านหนังสือ แล้ว

ในที่สุดก็เกิดการทดลองเพราะวัยรุ่นมีความพร้อมทางร่างกายที่จะสืบพันธุ์ได้ ส่วนจิตใจก็มีความเจริญทางเพศ เช่น มีความสนใจต่อเพศตรงข้าม อยากมีคู่อรักหรือแฟน มีความรู้สึกทางเพศหรือมีการอารมณ์ทางเพศ พฤติกรรมทางเพศถือว่าเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์และเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมมนุษย์ที่เป็นไปตามธรรมชาติซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องมีการเรียนรู้ที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อเรื่องทางเพศ เพราะพฤติกรรมทางเพศของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากเจตคติในเรื่องเพศของแต่ละบุคคลนั้น โดยที่เจตคติในเรื่องเพศที่มีมักมาจากการที่บุคคลได้รับความรู้เรื่องเพศมาจากครอบครัวในลักษณะไหนก็จะมีเจตคติในลักษณะนั้นซึ่งจะส่งผลไปถึงการมีพฤติกรรมในเรื่องเพศด้วย สำหรับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นพบว่าทั้งวัยรุ่นชายและหญิงมีความสนใจอย่างจริงจังในเรื่องเพศ

นอกจากนี้ เฮอร์ลอค (Hurlock, 1974) กล่าวว่าวัยรุ่นระยะนี้มักสนใจในเรื่องรักใคร่ มีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งส่งผลให้วัยรุ่นแสวงหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ แล้วในที่สุดก็เกิดการทดลอง เพราะวัยรุ่นมีความพร้อมทางร่างกายที่จะสืบพันธุ์หรือให้กำเนิดทารกได้ ส่วนจิตใจก็มีความเจริญทางเพศ เช่น มีความสนใจเพศตรงข้าม อยากมีคู่อรักหรือแฟน และมีความรู้สึกทางเพศ รวมทั้งมีการอารมณ์รุนแรง สอดคล้องกับการศึกษาสุมาลี สวยศอาดพบว่าพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นชายและหญิงของไทยปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานมากขึ้น (สุมาลี สวยศอาด, 2550) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น มีดังต่อไปนี้

อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก จากการศึกษาของดูเร็กซ์ โกลบัล เซ็กซ์ ปี 2548 พบว่าสถิติเฉลี่ยของอายุที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอยู่ที่ 17.3 ปี โดยกลุ่มวัยรุ่นอายุ 21-24 ปี เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุเฉลี่ย 17.5 ปี ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นอายุ 16-20 ปี มีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้นเมื่ออายุเฉลี่ย 16.3 ปี สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาของสหภาพ พูลเกษร (2543) พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง 367 คน มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกมากที่สุดเมื่ออายุระหว่าง 14-15 ปี ร้อยละ 48.9 และณัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า วัยรุ่นในสถานศึกษา อายุระหว่าง 15-25 ปี เคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 28.7 อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก 16-19 ปี อายุเฉลี่ยเท่ากับ 16.6 ปี ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2548) พบว่า อายุเมื่อแรกมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนในภาพรวมเฉลี่ยเท่ากับ 15.5 ชาญณรงค์ อรรถบุตร (2549) พบว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 17.4 อายุเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอยู่ระหว่าง 10-16 ปี และกองแก้ว ย่วนบุญหลิม (2551) พบว่ามีเพศสัมพันธ์ ครั้งแรกอายุอยู่ระหว่าง 16-20 ปี ร้อยละ 39.7 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุน้อยกว่า 15 ปี ร้อยละ 17.3

การใช้ถุงยางอนามัย จากการศึกษาของดูเร็กซ์ โกลบอล เซ็กซ์ ปี 2548 พบว่า วัยรุ่นอายุ 16-20 ปี มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันและไม่รู้ประวัติของคู่นอน ร้อยละ 47.0 ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2548) พบว่าสัดส่วนของการใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียนคิดเป็น ร้อยละ 40.0 ในครั้งล่าสุดที่มีเพศสัมพันธ์ใช้ถุงยางอนามัยเพียงร้อยละ 37.0 ชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549) พบว่า การใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ร้อยละ 35.4 ส่วนการใช้ถุงยาง-อนามัยในเมื่อมีเพศสัมพันธ์ในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บางครั้ง ร้อยละ 53.1 ตัม บุนนород (2550) พบว่า นักเรียนไม่ใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ร้อยละ 66.9 การใช้ถุงยางอนามัยเป็นวิธีที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพในการป้องกันการตั้งครรภ์และลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ได้ แต่พบว่าวัยรุ่นมักมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัยเนื่องจากมีความเชื่อ ทศนคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัย

บุคคลที่มีเพศสัมพันธ์ ศรีสุตา โภาคา (2541), กาญจนา ปิฎุทธ (2541), ถนอมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2545), ณัฐพร สายพันธ์ (2546), ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2548), ชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549), ตัม บุนนород (2550) พบว่า บุคคลที่นักเรียนส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ด้วยในครั้งแรก คือ คนรักหรือแฟน

สาเหตุสำคัญที่มีเพศสัมพันธ์ พบว่ามีหลายสาเหตุ เช่น จากการศึกษาของถนอมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2545), ณัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่าสาเหตุสำคัญที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียน นักศึกษา คือ ความรัก แต่การศึกษาของกาญจนา ปิฎุทธ (2541), ชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549), ตัม บุนนород (2550) พบว่า ต้องการหาประสบการณ์ และอยากลอง

สถานที่ที่มีเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาของดูเร็กซ์ ปี 2548 พบว่า คนทั่วโลกนิยมมีเพศสัมพันธ์ภายในรถสูงที่สุดถึง ร้อยละ 50.0 สำหรับการศึกษาในประเทศไทย จากการศึกษาของถนอมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2545), ณัฐพร สายพันธ์ (2546), ตัม บุนนород (2550) พบว่า สถานที่ที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียน นักศึกษา คือ บ้าน/หอพักตนเอง

จำนวนคู่นอน ในปัจจุบันค่านิยมที่เสี่ยงของวัยรุ่นคือปัญหาการมีคู่นอนที่ไม่ใช่คู่รักและสนิทสนมกันในเชิงชู้สาว จากงานวิจัยของชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549) พบว่านักเรียนที่เคยมีเพศสัมพันธ์มีจำนวนคู่นอนมากกว่า 1 คน ร้อยละ 40.7 นอกจากนี้ ดูเร็กซ์ ปี 2548 พบว่า คนทั่วโลกมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนมาแล้วเฉลี่ย 9 คน ในขณะที่วัยรุ่นอายุ 16-20 ปี พบว่า มีเพศสัมพันธ์แบบ "วัน ไนท์ สแตนด" หรือความสัมพันธ์แบบข้ามคืน ร้อยละ 44.0

ระยะเวลาในการสานสัมพันธ์ คือ ระยะเวลา นับตั้งแต่รู้จักกันไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ จากรายงานวิจัยของตั้ม บุญรอด (2550) พบว่า วัยรุ่นร้อยละ 50.0 ที่ใช้เวลาสานสัมพันธ์ไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยใช้เวลาเร็วที่สุดไม่เกิน 1 วัน นับตั้งแต่เริ่มรู้จักกัน

ประสบการณ์การตั้งครรภ์ การทำแท้ง เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์จากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนทำให้เกิดการทำแท้งตามมา การศึกษาของขวัญชนก ศิริวัฒนกาญจน์ (2541) พบว่า ผู้ที่เคยร่วมเพศ ร้อยละ 29.1 เคยตั้งครรภ์ และในกลุ่มที่เคยตั้งครรภ์ ร้อยละ 65.5 เคยทำแท้ง ถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์ (2545) พบว่า นักศึกษาที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้วมีประวัติการตั้งครรภ์ ร้อยละ 26.5 และเคยทำแท้ง ร้อยละ 95.2 ณัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า นักศึกษาที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้วเคยตั้งครรภ์ ร้อยละ 16.9 โดยปล่อยให้ตั้งครรภ์ต่อร้อยละ 30.0 และทำแท้งร้อยละ 70.0 และตั้ม บุญรอด (2550) พบว่า นักศึกษาเคยตั้งครรภ์ร้อยละ 43.1 ส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาโดยการทำแท้ง ร้อยละ 90.3 เพียงร้อยละ 9.7 เท่านั้นที่ปล่อยให้ตั้งครรภ์ต่อ

แนวคิดเกี่ยวกับแบบจำลอง PRECEDE Framework

ปัญหาสุขภาพหรือปัญหาสาธารณสุขล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ ได้แก่ พฤติกรรมป้องกันโรค พฤติกรรมการเจ็บป่วย และพฤติกรรมของผู้ป่วย ดังนั้นการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขจึงควรให้ความสำคัญต่อการศึกษากิจกรรมสุขภาพของบุคคลหรือชุมชน โดยการวิเคราะห์สาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นต้นเหตุของปัญหาแล้วหาวิธีที่เหมาะสมมาใช้ในการปลูกฝัง หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำ PRECEDE Framework ซึ่งกรีน และครูเกอร์ เป็นผู้พัฒนารูปแบบจนเป็นแบบจำลองดังกล่าว (Green & Kreuter, 1999)

PRECEDE Framework เป็นกระบวนการวิเคราะห์เพื่อวางแผนการดำเนินงานสุขภาพศึกษาที่มีแนวคิดว่าการเกิดพฤติกรรมของบุคคลที่มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย (Multiple Factors) ดังนั้นการดำเนินงานหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะต้องมีการดำเนินการหลายๆ ด้านประกอบกันและจะต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้นๆ ก่อน จึงจะสามารถวางแผนและกำหนดวิธีการในการปรับเปลี่ยนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการวิเคราะห์ใน PRECEDE Framework เป็นการวิเคราะห์ที่เริ่มจากผล (Outcome) ที่ต้องการหรืออีกนัยหนึ่ง คือ คุณภาพชีวิตของบุคคลที่พึงประสงค์ แล้วพิจารณาย้อนกลับไปหาต้นเหตุ หรือปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาอื่นๆ นั้น การวิเคราะห์ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินทางสังคม (Social assessment) เป็นการพิจารณาและประเมินคุณภาพชีวิต โดยการประเมินปัญหาต่างๆ ของบุคคลหรือชุมชน ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่ประเมินได้จะเป็นเครื่องชี้วัดระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินวิทยาการระบาด (Epidemiological assessment) เป็นการประเมินว่ามีปัญหาสุขภาพที่สำคัญอะไรบ้างในกลุ่มหรือชุมชนที่ศึกษา ซึ่งปัญหาสุขภาพเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสังคมหรือได้รับผลกระทบจากปัญหาสังคม ในขณะเดียวกันปัญหาสุขภาพก็มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเช่นกัน ข้อมูลทางด้านระบาดวิทยาจะชี้ให้เห็นถึงการเจ็บป่วย การเกิดโรคและสภาวะสุขภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินทางพฤติกรรม (Behavioral assessment) เป็นการประเมินปัญหาสุขภาพที่พบจากการประเมินในข้อ 2 นำมาวิเคราะห์หาสาเหตุที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นสาเหตุอันเนื่องมาจากพฤติกรรมของบุคคลและสาเหตุที่ไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินทางการศึกษาและนิเวศวิทยา (Education and ecological assessment) เป็นการประเมินเพื่อหาปัญหาด้านต่างๆ และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพทั้งที่เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนงานสุขภาพ โดยขั้นตอนนี้จะแบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม

การดำเนินงานตามขั้นตอนการวิเคราะห์ทางการศึกษา และองค์กรจะเป็นการพิจารณาว่าปัจจัยต่างๆ ที่เป็นปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมนั้น มีปัจจัยเฉพาะอะไรบ้าง ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพในลักษณะที่ต้องการได้ ถ้าได้มีการปรับปรุงแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงใหม่ให้เหมาะสม จัดลำดับความสำคัญของปัจจัย จัดกลุ่มปัจจัย และความยากง่ายของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งจะทำให้การวางแผนในขั้นต่อไปเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินการบริหารและนโยบาย (Administrative and policy assessment) เป็นการประเมินความสามารถของกระบวนการบริหาร และนโยบายการจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพ เพื่ออธิบายถึงแหล่งทรัพยากรขององค์กรที่ต้องการสร้างแผนงานและดำเนินงานตามแผนงาน ทำให้โครงการส่งเสริมสุขภาพประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทางการบริหาร เป็นการวิเคราะห์เพื่อประเมินปัญหาด้านการบริหารจัดการ ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์ด้านงบประมาณ และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ ทั้งนี้เพื่อลดปัจจัยต่างๆ ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการให้น้อยที่สุดหรือเพิ่มส่งเสริมให้โครงการประสบผลสำเร็จและมีผลกระทบในด้านดีให้มากที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ขั้นตอนที่ 4 ของ PRECEDE Framework ในส่วนของการประเมินทางการศึกษาและนิเวศวิทยา (Education and ecological assessment) เพราะเชื่อว่าการศึกษาพฤติกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมในหลายปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพทั้งที่เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีปัจจัยย่อยๆ ในแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอดังนี้

1. ปัจจัยนำ ได้แก่ ลักษณะทางประชากร เจตคติต่อพฤติกรรมทางเพศ และการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลที่จะเอื้ออำนวยหรือยับยั้งแรงจูงใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในการเกิดพฤติกรรมทางเพศ
2. ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะการพักอาศัย นับเป็นปัจจัยที่ช่วยให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมทางเพศได้
3. ปัจจัยเสริม ได้แก่ สิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ และพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนสนิท นับเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของกลุ่มสังคม ที่จะคอยส่งเสริม สนับสนุน หรือต่อต้านการมีพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้

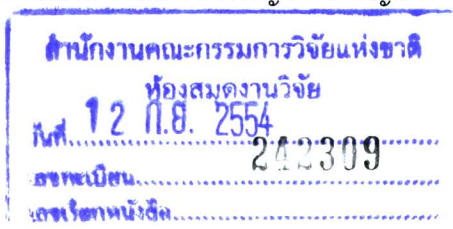
ปัจจัยนำ (PREDISPOSING FACTORS)

ปัจจัยนำ (Predisposing factors) หมายถึง ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานที่จะยับยั้งหรือจูงใจบุคคลในการแสดงพฤติกรรมทางเพศ ปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบของปัจจัยนำในการศึกษารั้งนี้ประกอบด้วย ลักษณะทางประชากร เจตคติต่อพฤติกรรมทางเพศ และการเห็นคุณค่าในตนเอง ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะจูงใจและให้เหตุผลในการที่บุคคลจะทำพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล

1. ลักษณะทางประชากร

พฤติกรรมทางเพศเกิดจากปัจจัยด้านลักษณะทางประชากร ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ศึกษาลักษณะประชากรในเรื่อง เพศ อายุ และระดับการศึกษา ดังรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้ (ปวีณา สายสูง, 2541)

1.1 เพศ เมื่ออยู่ในวัยเด็กจะพบว่าเด็กชายและเด็กหญิงจะมีความแตกต่างกันทางด้านร่างกาย เมื่อแรกเกิดเด็กชายจะโตกว่าเด็กหญิงเล็กน้อย แต่ในระยะต่อมาเด็กหญิงจะเจริญเติบโตเร็วกว่าเด็กชาย เมื่อคิดโดยเฉลี่ยแล้วเด็กหญิงจะเจริญทางเพศไปสู่วุฒิภาวะ และ

โตกว่าเด็กชายประมาณ 1-2 ปี และเมื่อเข้าสู่ระยะวัยรุ่น เพศหญิงและเพศชายจะมีลักษณะความแตกต่างกันทางเพศอย่างเห็นได้ชัดเจน เรียกพัฒนาการทางเพศระยะนี้ว่า ลักษณะทางเพศขั้นที่ 2 ในระยะนี้วัยรุ่นจำนวนมากมักมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว ซึ่งถ้าการปรับตัวของวัยรุ่นมีปัญหาจะเกี่ยวข้องกับการเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยง

1.2 อายุ อัตราการเจริญเติบโตของวัยรุ่นจะเพิ่มขึ้นเป็นไปตามระยะหรือกระบวนการตามวัย กล่าวคือ เมื่อวัยรุ่นมีอายุมากขึ้น พัฒนาการต่างๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่นพัฒนาการทางด้านสังคม จะมีความต้องการเป็นอิสระและต้องการเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมมากขึ้น พัฒนาการด้านร่างกายจะมีขนาดรูปร่างและสัดส่วนเปลี่ยนแปลงไป ที่สำคัญเมื่อวัยรุ่นอายุมากขึ้นและมีแรงขับทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนผลักดันให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมทางเพศ

1.3 ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น เพราะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันกับระดับของรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสามารถในการที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถต่างๆ บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำมักจะมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต และมักถูกเอารัดเอาเปรียบต่างๆ จากการขาดโอกาสในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของตนเอง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเป็นไปได้น้อย

2. เจตคติต่อพฤติกรรมทางเพศ เจตคติเป็นความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งความเชื่อจะผลักดันให้บุคคลมีการแสดงออกไปในทางใดทางหนึ่งตามที่บุคคลนั้นๆ มีความคิดเห็น และความ-เชื่อซึ่งจะเป็นไปในทางที่ดี หรือไม่ดีแล้วแต่ความรู้ ความเชื่อที่บุคคลได้รับรู้มา และเมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะอยู่นานพอสมควร ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายของเจตคติ องค์ประกอบของเจตคติ ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดเจตคติ และเจตคติเรื่องพฤติกรรมทางเพศ

2.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ เป็นองค์รวมของความเชื่อหลายความเชื่อที่มีเฉพาะบุคคล เฉพาะสิ่ง เฉพาะเรื่อง และเฉพาะสถานการณ์ รวมทั้งของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพราะเจตคติสะท้อนถึงความรู้สึกชอบไม่ชอบ เกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว เป็นสิ่งที่บอกถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล (พรสุข หุ่นิรันดร์, 2546)

เจตคติ คือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นๆไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจจะเป็นไปในทางสนับสนุน หรือคัดค้านก็ได้ (ธาดา ลิเกษม, 2545)

เจตคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางด้านจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้เป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น สิ่งของหรือ

สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเจตคติต่างๆ ของบุคคลนั้นสร้างขึ้น หรือมีขึ้นจากการที่ได้พูดจา กับสมาชิกในครอบครัวของตนและจากเพื่อนฝูง (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2549)

2.2 องค์ประกอบของเจตคติ เจตคติมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2549)

2.2.1 องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive component) ในชีวิตประจำวัน บุคคลได้รับรู้และสัมผัสสิ่งต่างๆ มากมาย บุคคลมักจะแบ่งกลุ่มของสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตของตน เสมอ เพื่อให้เกิดความง่ายในการให้ความหมายหรือคิดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้น โดยรวมสิ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายกันเข้าด้วยกัน การจัดหาหมวดหมู่จะช่วยบุคคลในด้านการรับรู้ (Perception) แต่ในทางตรงกันข้ามอาจจะทำให้บุคคลเข้าใจสิ่งแวดล้อมในทางที่ผิดได้ ถ้าบุคคลนั้นสรุปด้วยตนเองโดยปราศจากข้อมูลที่ถูกต้อง

2.2.2 องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective component) ได้แก่ ความรู้สึก หรืออารมณ์ที่เป็นด้านบวกหรือด้านลบ เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้า ในขั้นนี้จะเป็นเจตคติที่มีทิศทาง ซึ่งเปลี่ยนแปลงค่อนข้างยาก เช่น เห็นว่ารถยนต์เป็นของจำเป็น มีความศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

2.2.3 องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior component) ซึ่งบรรทัดฐานทางสังคมเป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือผิด บรรทัดฐานทางสังคมจะมีอิทธิพลในการควบคุมการประพฤติ หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคล

องค์ประกอบของเจตคติทั้ง 3 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันเสมอ ด้วยเหตุที่ว่า ปฏิกริยาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดก็ตามจะตกอยู่ภายใต้องค์ประกอบทั้ง 3 นี้ทั้งสิ้น เช่น เจตคติต่อการอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน ปฏิกริยาของเราต่อการใช้ชีวิตคู่ที่อยู่ในบรรทัดฐานของวัฒนธรรมไทย นั้น ก่อนที่ชายหญิงจะอยู่ร่วมกันต้องผ่านพิธีการยินยอมของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายและมีการแต่งงานกันก่อนสิ่งนี้เป็นปฏิกริยาด้านความคิด ความเชื่อ และเรามีแนวโน้มที่จะวิพากษ์วิจารณ์หรือตอบโต้เมื่อมีโอกาส ซึ่งจะเห็นว่าเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดมักเกิดจากผลรวมของปฏิกริยาทั้ง 3 ด้านผสมผสานกัน

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดเจตคติ เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือจากประสบการณ์ของบุคคล โดยแหล่งที่ก่อให้เกิดเจตคติมีมากมาย ได้แก่ (สุปรียา ต้นสกุล, 2549)

2.3.1 ประสบการณ์ตรง (Direct experience) วิธีการหนึ่งที่เรารู้จักเจตคติ คือ จากประสบการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเจตคตินั้น เช่น ถ้าเรามีประสบการณ์ดีจากการพบปะบุคคลนั้น ก็มักจะมีความรู้สึกชอบบุคคลนั้น ในทางตรงข้าม ถ้ามีประสบการณ์ไม่ดี

จากการพบปะนั้น ก็มักจะมีแนวโน้มที่ไม่ชอบบุคคลนั้นได้ แม้ว่าจะมีประสบการณ์ที่ดีหรือไม่ดี เพียงครั้งเดียวก็ตาม หรือเจตคติที่หนักแน่นเกิดจากประสบการณ์ตรงต่อเรื่องนั้น เช่น รับประทานส้มตำปูดองแล้วท้องเสีย เขาก็จะไม่ชอบส้มตำปูดองอีกต่อไป

2.3.2 ครอบครัว (Family) ครอบครัวเป็นแหล่งหนึ่งที่มีอิทธิพลมากต่อการเกิดเจตคติเพราะเป็นแหล่งแรกและมีอิทธิพลเป็นเวลานานตั้งแต่เกิดจนโต งานวิจัยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของผู้ปกครองกับเด็ก กล่าวคือ ยิ่งเด็กมีความสัมพันธ์แบบแนบแน่นกับผู้ปกครองมากเท่าไร เด็กย่อมจะมีเจตคติที่คล้ายคลึงกับผู้ปกครองมากเท่านั้น

2.3.3 โรงเรียน (School) เป็นแหล่งหล่อหลอม เจตคติต่อเรื่องต่างๆ มากมาย เช่น ต่อการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งอาจจะรู้สึกชอบหรือไม่ชอบก็ได้

2.3.4 กลุ่มเพื่อนและกลุ่มอ้างอิง (Peer & reference groups) มีอิทธิพลต่อความเชื่อความรู้สึก และการกระทำ โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น

2.3.5 สื่อมวลชน (Mass media) ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทรทัศน์ ภาพยนตร์ จะมีอิทธิพลต่อสังคม ปัจจุบันนี้มาก เด็กที่ดูละครที่ตัวเองของเรื่องแต่งตัวไป นานๆ เข้าเด็กจะมีเจตคติทางบวกต่อการแต่งกายแบบไม่มีมิติได้

2.3.6 วัฒนธรรม (Culture) วัฒนธรรมที่เข้มแข็งจะช่วยปกป้องวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทรกแซงได้ ดังนั้น จะเห็นว่าเจตคติของบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างๆ ที่มากระทบ

2.3.7 บทบาททางสังคม (Social Role) สังคมมีบทบาทในการควบคุมให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับในสังคม

2.3.8 กฎหมาย (Law) กฎหมายที่มีข้อกำหนดชัดเจนจะช่วยบุคคลปรับเจตคติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดและสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้นๆ

เจตคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นสืบเนื่องจากสถาบัน เช่น โรงเรียน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา หน่วยงานต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น สถาบันเหล่านี้จะเป็นทั้งแหล่งที่มา และสิ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดเจตคติบางอย่างได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเจตคติของบุคคลนั้น เกิดขึ้นจากประสบการณ์เฉพาะตัวที่บุคคลได้รับ และอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการเกิดและการเปลี่ยนเจตคติของบุคคลเป็นอย่างมาก

2.4 เจตคติเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมทางเพศ

เจตคติที่ดีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเพราะการปลูกฝังเจตคติที่ดีจะช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวและปฏิบัติตนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศได้อย่าง

เหมาะสม เช่น ถ้าวัยรุ่นมีความรู้สึกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศควรอยู่ในขอบเขตแห่ง
ขนบธรรมเนียมประเพณี ความประพฤติในเรื่องเพศของวัยรุ่นก็จะต้องอยู่ในกรอบที่สังคมยอมรับ
ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากวัยรุ่นมีความรู้สึกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศเป็นเรื่องที่ควรปล่อยไป
ตามความปรารถนาของแต่ละบุคคล ความประพฤติที่วัยรุ่นแสดงออกก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง
ดังนั้นเจตคติจึงเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีแห่งพฤติกรรมระหว่างเพศของวัยรุ่น สำหรับผู้ใหญ่การมีชีวิต
สมรสที่ดำเนินไปในลักษณะที่ราบรื่นหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ เจตคติเกี่ยวกับเรื่องเพศส่วนหนึ่งด้วย

เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1967) การพัฒนาเจตคติต่อเรื่องเพศของวัยรุ่นนั้นมักมีอิทธิพล
ที่สืบเนื่องมาจากภาวะหรือเงื่อนไขหลายประการที่วัยรุ่นเคยได้รับสะสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เช่น

1. ลักษณะของการให้ความรู้เรื่องเพศ วัยรุ่นที่ได้รับความรู้เรื่องเพศอย่างเพียงพอ
และตรงไปตรงมาจากพ่อแม่ หรือครูมักจะมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องเพศ การที่พ่อแม่ห้ามเด็ก หรือปิดหู
ปิดตาเด็กไม่ให้โอกาสรู้เรื่องเพศนั้น อาจจะนำไปสู่การมีเจตคติที่ไม่ดีได้ ที่สำคัญคือ การให้ความรู้
เกี่ยวกับเพศในลักษณะที่เป็นเรื่องลามกอนาจาร หรือเรื่องที่ขัดต่อศีลธรรมนั้นมักมีผลให้เกิด
เจตคติที่ไม่ดีต่อเรื่องเพศ

2. เจตคติของบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็ก เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้
ฉะนั้นเจตคติที่พัฒนาขึ้นในวัยเด็ก จึงเป็นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นหนึ่งเดียวกับบุคคลที่
เด็กรักหรือเคารพ เช่น พ่อแม่ หรือครู ฯลฯ ถ้าบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขาดังกล่าว มีเจตคติที่ดีต่อ
เรื่องเพศ เด็กก็มีแนวโน้มที่จะเป็นเช่นนั้น

3. ประสบการณ์ในวัยเด็ก ถ้าวัยรุ่นเคยมีประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในทาง-
ลบต่อเรื่องเพศมาตั้งแต่สมัยที่เป็นเด็ก พอถึงวัยรุ่นความรู้สึกเหล่านั้นอาจจะพัฒนาขึ้นเป็นเจตคติ
ที่ไม่ดีต่อเรื่องเพศ เป็นเหตุให้เขาหลีกเลี่ยงที่จะคบค้าสมาคมกับเพศตรงข้าม หรืออาจมีพฤติกรรม
ในลักษณะต่อต้านสังคมทางเพศขึ้น

เจตคติทางเพศที่ดี ช่วยในการปรับตัวได้ดีต่อเพศตรงข้าม และในทางกลับกันเจตคติ
ที่ไม่ดีทางเพศก็ทำให้การปรับตัวกับเพศตรงข้ามเป็นไปด้วยความลำบาก เมื่อได้เรียนรู้เจตคติแล้ว
ไม่ว่าจะเป็นทางดีหรือไม่ดี เจตคตินั้นก็จะติดตัวไปตลอดชีวิต เจตคติทางเพศของบุคคลแต่ละ
สังคมย่อมแตกต่างกันไป พฤติกรรมทางเพศอย่างหนึ่งอาจเป็นที่ยอมรับในสังคมหนึ่ง แต่เป็นที่
ผิดปกติและน่ารังเกียจในอีกสังคมหนึ่ง นอกจากนี้ทุกสังคมจะมีข้อจำกัดในการแสดงออกทางเพศ
และพบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติทางเพศสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากแรงกดดันและความคาดหวัง
ของสังคมทำให้วัยรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติทางเพศทั้งต่อตนเองและต่อเพศตรงข้าม

เจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ เป็นการแสดงถึงความรู้สึกและปฏิกิริยาความพร้อมของบุคคลนั้นที่จะปฏิบัติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับคนเราทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การศึกษาของทวิวรรณ ชาลีเครือ (2541) พบว่าทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 สอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ และ พรนภา หอมสินธุ์ (2541) พบว่าทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง และประพนธ์ บุญมี (2544) พบว่า ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชายในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ($r = 0.321$)

เจตคติเป็นความรู้สึกของบุคคลซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความรู้สึกนั้น เจตคติในเรื่องเพศจึงเป็นความเชื่อ ความรู้สึกและปฏิกิริยาความพร้อมของบุคคลนั้นที่จะปฏิบัติต่อเรื่องเพศ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับคนเรา ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสังคม มิใช่จะเกี่ยวข้องกับคนเราแต่เพียงด้านร่างกายเท่านั้น การมีเจตคติที่ไม่ดีเกี่ยวกับเรื่องเพศย่อมจะส่งผลถึงการมีพฤติกรรมทางเพศที่อาจก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและผู้อื่นได้ ดังนั้นเจตคติในเรื่องเพศจึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมได้

3. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

3.1 ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเอง

คูเปอร์สมิท ให้คำนิยามของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ไว้ว่า เป็นการประเมินค่าตนเองของบุคคลเพื่อสร้างหรือแสดงถึงคุณค่าที่มีอยู่ภายในตนเอง โดยจะออกมาในรูปแบบของทัศนคติ (Attitude) ซึ่งนำไปสู่การบ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ มีความคิดต่อตนเองว่ามีความสามารถ มีความหมาย ประสบความสำเร็จและมีคุณค่า ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้มีที่มาจากประสบการณ์ในอดีตที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล และบุคคลจะแสดงความรู้สึกนี้ให้บุคคลอื่นรับรู้ได้จากการสื่อสารด้วยคำพูดหรือการกระทำพฤติกรรม ซึ่งความรู้สึกการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นสัมพันธ์กับเรื่องของการประเมินค่าตนเอง (Self-appraisal) นอกจากนี้คูเปอร์สมิทยังกล่าวว่าการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความคงทนของความรู้สึกว่าตนเองมีค่าไปอย่างน้อยเป็นเวลาหลายปี กล่าวคือ บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความคงที่ในความรู้สึกว่าตนเองมีค่าอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง ไม่เปลี่ยนแปลงความรู้สึกไปง่ายๆ (Coopersmith, 1981 อ้างใน ณัฐนันท์ คงคาหลวง, 2548)

อับราฮัม มาสโลว์ ศาสตราจารย์ทางด้านจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยแบรนดิส ผู้อธิบายแนวคิดจิตวิทยามานุษยนิยม และทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ กล่าวว่า การเห็น

คุณค่าในตนเองเป็นความต้องการในขั้นที่ 4 เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ต้องการให้ตนเองเป็นคนมีประโยชน์และมีคุณค่าซึ่งความรู้สึกในลักษณะดังกล่าวนี้ (Maslow, 1970 อ้างใน จรรยา สุวรรณทัต, 2547)

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึงความรู้สึกหรือทัศนคติในทางบวกที่บุคคลมีต่อคุณค่าและความสำคัญของตนเอง ในลักษณะของการยอมรับ การเคารพนับถือ และมั่นใจในตนเองความรู้สึกดังกล่าวนี้เกิดขึ้นมาจากการประเมินความสามารถของตนเองและการยอมรับของสังคมรอบข้าง โดยถ้าบุคคลใดมองตนเองว่าเป็นคนมีความสามารถ มีความสำคัญ เป็นที่รักใคร่ และเป็นที่ต้องการสำหรับบุคคลอื่น บุคคลนั้นก็จะมองเห็นคุณค่าของตนเอง และรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง (สาวิตรี ทยานศิลป์, 2541)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) หมายถึง การที่บุคคลเห็นความสำคัญและคุณค่าของตัวเองกับทั้งเห็นว่า คุณค่าของตนเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นด้วย ทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกที่ดีงามต่อตนเอง (จรรยา สุวรรณทัต, 2547)

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า เช่น รู้สึกว่าตนเป็นคนมีน้ำใจ น่าคบ หรือมีความรู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถของตนเอง เช่น กีฬา ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ โดยไม่หมกมุ่นสนใจแต่เรื่องความสวยงาม รูปร่างหน้าตา หรือเรียนหนังสือเก่งเท่านั้น (รุจา ภูไพบูลย์, 2547)

จากความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเอง รู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความเชื่อมั่น เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป และพร้อมที่จะนำสิ่งเหล่านี้มาใช้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่นได้ หรือเป็นค่านิยมหรือความรู้สึกดีที่บุคคลมีต่อตนเอง อันเป็นผลมาจากการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของตนจากความสำเร็จและความล้มเหลวในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการยอมรับจากบุคคลในสังคม โดยวิเคราะห์จากการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในสิ่งที่เป็นจริงกับการรับรู้เกี่ยวกับตนเองตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งบุคคลจะมีความภาคภูมิใจในตนเองก็ต่อเมื่อเขาได้ประสบกับเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิต ที่ทำให้เขารู้สึกว่าตนเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมายทั้งต่อชีวิตของตนเองและต่อบุคคลรอบข้าง แต่ถ้าบุคคลนั้นประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามคาดหวังหรือเหตุการณ์ที่ทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าตนไม่มีคุณค่าหรือไม่มีความหมาย ความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลนั้นก็อาจลดต่ำลงได้ในที่สุด

3.2 ประเภทของการเห็นคุณค่าในตนเอง คูเปอร์สมิท แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ (Coopersmith, 1981 อ้างใน ณัฐนันท์ คงคาหลวง, 2548)

3.2.1 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านทั่วไป เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะให้ตนเองมีความเข้มแข็ง มีความสามารถเพียงพอสำหรับการทำสิ่งต่างๆ มีความเชี่ยวชาญ มีความเชื่อมั่นในการเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น มีความอิสระเสรี และประสบความสำเร็จในกิจการต่างๆ

3.2.2 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านสังคม เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะให้บุคคลอื่นเห็นว่าตนเองเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีเกียรติ มีตำแหน่งฐานะ มีอำนาจเหนือผู้อื่น มีความสำคัญ มีศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับและเป็นที่น่าชื่นชมของผู้อื่นโดยทั่วไปบุคคลจะให้ความพอใจในสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป บุคคลมีแนวโน้มใช้ค่านิยมของสังคมเป็นตัวตัดสินใจ การเห็นคุณค่าของตนเองถ้าค่านิยมของตนเองสอดคล้องกับสังคม จะทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและเพื่อนจะช่วยในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมสูง จะได้รับการปฏิบัติที่ทำให้รู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง

3.3.3 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านครอบครัว เน้นความสัมพันธ์กับครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกเป็นสิ่งที่มีความหมายมาก ดังนั้น ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในชีวิต เด็กที่ได้รับความรัก ความอบอุ่น การสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้สิทธิเสรีภาพในการกระทำของเด็ก ระเบียบกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่ใช้ปกครองลูกและการจัดการดูแลให้เด็กมีอิสระในขอบเขตที่กำหนด สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เด็กสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้

3.3.4 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านการทำงาน สมรรถภาพ ความสามารถและผลงานองค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความถี่ของการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในสิ่งที่กระทำ โดยจะมีเรื่องสติปัญญาเข้ามาเกี่ยวพันด้วย การตัดสินการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลเกิดจากการเปรียบเทียบผลงาน และความสามารถของตนเองกับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตนเองได้ตั้งไว้ ถ้าผลงานและความสามารถเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตนเองได้ตั้งไว้หรือดีกว่า จะทำให้บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ในทางตรงข้าม ถ้าผลงานและความสามารถไม่เป็นไปตามเกณฑ์หรือต่ำกว่าเกณฑ์ บุคคลจะคิดว่าตนเองไร้ค่า

3.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

คุณลักษณะด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่นเดียวกับคุณลักษณะด้านอื่นๆ ของบุคคลเป็นผลมาจากองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล (จรรยา สุวรรณทัต, 2547)

องค์ประกอบภายในตัวบุคคล ได้แก่ ลักษณะทางร่างกาย สภาพจิตใจ อารมณ์
ความรู้สึกต่างๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การงาน ค่านิยมส่วนตน และระดับความมุ่งมั่นในชีวิต

องค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สถานภาพทาง
สังคมเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนที่อยู่อาศัย ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบด้านอื่นๆที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้คือ

3.4.1 ความสามารถ องค์ประกอบด้านนี้ คือ คุณสมบัติซึ่งบุคคลคิดขึ้นครั้งแรก
ทันทีที่มีการประเมินตนเอง บุคคลจะบอกเกี่ยวกับทักษะและสัมฤทธิ์ผลที่เขาทำได้ดีและประสบ-
ความสำเร็จทักษะต่างๆ ที่อยู่ในคุณสมบัติของข้อนี้มีมากมาย เช่น ทักษะทางด้านกายภาพ ทักษะ
ทางด้านความคิด ทักษะทางด้านศิลปะ และทักษะในการเข้าสังคม ส่วนสัมฤทธิ์ผลก็จะมีในหลาย
รูปแบบเช่น ในรูปแบบของทุนการศึกษา ทุนการฝึกอบรมดูงาน ผลงานทางศิลปะ ธุรกิจ กีฬา
การเงิน งานวิชาชีพ ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างกล่าวมามีผลนำไปสู่ความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคล

3.4.2 ความมีคุณค่า คือ สัญญลักษณ์ของคุณค่าที่ดี องค์ประกอบด้านนี้คือ
คุณสมบัติหรือคุณภาพของบุคคลในสถานภาพของความมีศีลธรรม หรือ มาตรฐานทางด้าน
จริยธรรมและสิ่งที่ปรากฏทางกายภาพหรือแบบแผนของบุคลิกภาพ ในการกล่าวถึงความสามารถ
ของบุคคลบุคคลจะได้รับการกล่าวว่าเขาเก่งอย่างไร แต่ถ้ากล่าวถึงควมมีคุณค่าบุคคลจะได้รับ
การกล่าวว่าเขาดีอย่างไรหรือเขาทำได้ดีเช่นไร ดังนั้นบุคคลจะมีมุมมองของควมมีคุณค่าใน
ทางบวก โดยเน้นถึงความซื่อสัตย์ ความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจ (คุณค่าทางศีลธรรม) มโนภาพทาง
ความคิด และความสูง หรือความหล่อความสวย (รูปทรงทางกายภาพ)

3.4.3 พลังอำนาจ องค์ประกอบด้านนี้ คือ ส่วนของการรับรู้ตนเองของบุคคล
เกี่ยวกับความสามารถที่จะควบคุมและมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ ซึ่งในงานวิจัยบางชิ้นได้มีการ
เพิ่มเติมความรู้สึกของการควบคุมเหนือวิถีชีวิตที่บุคคลดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น
พลังอำนาจยังมีรากฐานมาจากความสามารถและควมมีคุณค่าของมนุษย์

3.4.4 การยอมรับ องค์ประกอบด้านนี้ คือ มนุษย์จะยอมรับบุคคลที่มีทักษะ และ
จะยกย่องชื่นชมโดยพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีคุณค่าที่จะได้รับการสรรเสริญมากกว่าบุคคลที่ขาด
ทักษะต่างๆ มีสัมฤทธิ์ผลต่ำ และแสดงถึงบุคลิกที่ไม่เป็นที่ดึงดูดใจ

3.5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองจะมีการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็กด้วยการอบรมสั่งสอนปลูกฝัง
ค่านิยมอันดีงาม นอกจากนั้นธรรมชาติของพฤติกรรมในวันเด็กต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมานั้นทำให้

ระดับความภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง มีดังนี้ (Coopersmith, 1981 อ้างใน ณัฐนันท์ คงคาหลวง, 2548)

3.5.1 การประสบความสำเร็จในตนเอง ความสำเร็จและความสมหวังในความรู้สึกของบุคคลแต่ละคน ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยตรง การประเมินตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความภูมิใจในตนเองมีความสัมพันธ์กันทางบวก ถ้าอายุมากขึ้นจะมีความมั่นใจในการประเมินตนเองมากขึ้น และมีความภูมิใจในตนเองมากขึ้นด้วย นอกจากนี้การประสบผลสำเร็จในด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อเด็ก เช่น ด้านกีฬา กิจกรรมนอกหลักสูตร ความสามารถพิเศษ การได้รับตำแหน่งสำคัญในโรงเรียน เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่นกัน

3.5.2 การได้รับการยอมรับ การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการที่เรามองเห็นตนเอง หรือมีความรู้เกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนเช่นไร และการที่บุคคลอื่น ๆ เห็นและยอมรับนับถือในตัวเราก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมองเห็นเราว่า มีคุณค่า มีเกียรติยศ เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง

3.5.3 การมีอำนาจหรืออิทธิพล การมีอำนาจ อิทธิพลมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการโน้มน้าวบุคคลทั้งความรู้สึก และพฤติกรรมให้คล้อยตามหรือปฏิบัติตาม เป็นการสร้างศรัทธาบารมีให้ผู้อื่นได้เคารพยกย่อง เห็นความสำคัญของเรา และคิดว่าเราจะเป็นผู้นำหรือเป็นที่พึ่งของเขาได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้เช่นกัน

3.5.4 การอบรมเลี้ยงดู การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา การมอบความรักใคร่โดยไม่มีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ในวันที่เจริญเติบโต หรือวัยผู้ใหญ่อีกด้วย หลักที่สำคัญ คือ ต้องเป็นความรักใคร่ที่ได้รับอย่างต่อเนื่องจากบิดามารดา และเป็นความรักที่ได้จากสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว รวมไปถึงเพื่อน ๆ ด้วย ผู้ที่มีความภูมิใจในตนเองสูงมักจะมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังของครอบครัว ที่ให้ความเอาใจใส่ ให้อิสระตัดสินใจ หรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

3.6 การเสริมสร้างและพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลจึงต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่ต้องใช้ระยะเวลา ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวนี้อาจเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก และค่อยๆ พัฒนาไปอย่างต่อเนื่องตามอายุที่เพิ่มขึ้น การเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หากแต่ต้องมีการปลูกฝังและเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ทั้งด้วยตัวของบุคคลนั่นเองและด้วยการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น จะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ต่างๆ ที่แต่ละคนได้รับ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง

แนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างและพัฒนาค่านิยมในตนเอง ไว้ดังนี้

คูเปอร์สมิท (Coopersmith, 1981 อ้างใน จรรยา สุวรรณทัต, 2547) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาค่านิยมในตนเองของบุคคล ดังนี้

1. การได้รับการยอมรับนับถือ ความสนใจและความเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต
2. การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะมีผลต่อสถานภาพ ตำแหน่งและชื่อเสียงของบุคคลนั้น โดยมีปัจจัยต่างๆที่จะแสดงให้รู้ว่าตนประสบความสำเร็จ ดังนี้
  - 2.1 การมีความสามารถในการควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือคนอื่น เป็นการแสดงให้บุคคลนั้นรู้ถึงความสามารถอำนาจของตน
  - 2.2 การได้รับการยอมรับ ความสนใจและความรักจากบุคคลอื่น เป็นการแสดงให้บุคคลนั้นรู้ถึงคุณค่าของตนเอง
  - 2.3 การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมจรรยาตามมาตรฐานของสังคม เป็นการแสดงให้บุคคลนั้นรู้ถึงคุณงามความดีและความน่าเชื่อถือศรัทธาของตน
  - 2.4 การประสบความสำเร็จสมความมุ่งมั่น เป็นการแสดงให้บุคคลนั้นรู้ถึงการมีความสามารถของตน
3. การได้กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนา
4. การไม่ใส่ใจต่อสิ่งที่จะทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดลง เช่น ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่เป็นประโยชน์

นอกจากนี้ บรูโน (Bruno, 1983 อ้างใน จรรยา สุวรรณทัต, 2547) ได้เสนอแนวทางสร้างเสริมคุณลักษณะของการเห็นคุณค่าในตนเองโดยจำแนกไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. ให้สร้างความมั่นใจโดยนี้ถึงความสำเร็จ ณ เบื้องหน้าของชีวิต
2. ให้การยอมรับแก่ตนเองเมื่อสามารถทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่น การให้รางวัลการชมเชย การประกาศเชิดชูความดี การให้สิ่งที่มีความหมาย เป็นต้น
3. บันทึกความสำเร็จ สิ่งที่ได้ดีดีสะสมเอาไว้

แนวทางในการพัฒนาตนให้มีลักษณะ “การเห็นคุณค่าในตนเอง” จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการ วิธีการ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลได้รับประสบการณ์จากแหล่งต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จด้านวิชาการ ทางด้านการงาน ให้เกิดความรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับ

การเห็นคุณค่าจากบุคคลที่มีความสำคัญเป็นที่ยกย่องนับถือ การได้รับโอกาสให้แสดงตน หรือแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมส่วนตน และการได้มีประสบการณ์ต่างๆ ที่ช่วยให้อำนาจเกียรติบารมีเพิ่มขึ้น หรือมีอิทธิพลเหนือเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญต่อตน

ปัจจัยเอื้อ (ENABLING FACTORS)

ปัจจัยเอื้อ (Enabling factors) หมายถึง ปัจจัยที่มีส่วนเอื้ออำนวยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้โดยง่ายหรือยาก ซึ่งการศึกษาค้างนี้ประกอบด้วย สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะการพักอาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

1. ความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ซึ่งจะช่วยสร้างความผูกพันมั่นคงให้กับครอบครัว ประกอบด้วย การชื่นชมคุณค่าของสมาชิกในครอบครัว มีการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ปรึกษาปัญหาต่างๆ และมีการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะช่วยเสริมสร้างความผูกพัน ความราบรื่นมั่นคงให้เป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ และเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับวัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2540)

- 1. การชื่นชมคุณค่าของสมาชิกในครอบครัว และตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกันในครอบครัว ซึ่งคุณสมบัติในข้อนี้เปรียบเสมือนพื้นฐานความอบอุ่น และมั่นคงในครอบครัว
- 2. การมีเวลาร่วมกัน ทุกคนในครอบครัวควรได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และควรเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพึงพอใจที่จะเข้าร่วม ไม่ใช่บังคับหรือบังคับ
- 3. การมีพันธะต่อความสุข และสวัสดิภาพของคนในครอบครัวร่วมกัน คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องสงสัยให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดี โดยที่แต่ละคนจะมานั่งพร้อมหน้าพร้อมตากัน แล้วเล่าให้คนในครอบครัวฟังถึงกิจกรรมของแต่ละคนซึ่งถือว่าเป็นความห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง
- 4. การติดต่อสื่อสารกันเป็นอย่างดี มีเวลาพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปอย่างเปิดเผย สมาชิกในครอบครัวต้องเป็นผู้ฟังที่ดี มีความไว้วางใจต่อกันและนำความขัดแย้งมาพูดคุยกันโดยไม่ปกปิด หรือเก็บไว้ในใจ ซึ่งจะช่วยค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในวิถีทางที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

5. มีศรัทธาต่อศาสนา มีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันจะทำให้มีสติ ความอดทน มีการให้อภัยต่อผู้อื่น สามารถระงับความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

6. การมีขีดความสามารถในการจัดการวิกฤติการณ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นการสกัดกั้น และป้องกันปัญหาสังคมได้

ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในชีวิตเด็ก เป็นหน่วยสังคมแห่งแรก เป็นสถานที่หล่อหลอม ปลุกฝังจิตสำนึก ความดี ความชั่ว ความผิด ความถูก ความผิดไ้ดี หรือสามัญสำนึกที่ฝังงามซึ่งล้วนแต่ถูกจุดประกายมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังอยู่ในช่วงของการปรับตัวในทุกด้านๆ ถ้าขาดความรัก ความเข้าใจจากครอบครัว จะทำให้เด็กต้องแสวงหาความสุขนอกบ้าน การศึกษาของกุหลาบ รัตนจักรธรรม และคณะ (2540) พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมทางเพศและยาเสพติดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของอนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ลักษณะการพักอาศัย

สถานที่พักอาศัย การที่คนเราจะมีพฤติกรรมเช่นใด เป็นอิทธิพลของสภาพแวดล้อมนั้นๆ โดยถ้าอาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีสิ่งยั่วยุใจต่างๆ อาจส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเรียนรู้ นำรูปแบบที่พบไปปฏิบัติได้และสถานที่พักอาศัยยังเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ซึ่งพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมมักพบในวัยรุ่นชายหญิงที่มาจากครอบครัว ฐานะทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจต่ำ อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ชุมชนแออัด หรือผู้มาจากชนบทย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองใหญ่ ทำให้เยาวชนเหล่านี้อยู่ห่างไกลจากการถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ของครอบครัว ขาดพ่อแม่เป็นที่พึ่งทางใจ และผู้ใหญ่ที่ควรเกรงใจ เช่น การพักอยู่หอพัก การเช่าห้องอยู่ร่วมกันของหญิงชายในบริเวณหอพักเดียวกัน การพักอยู่กับญาติ ทำให้เยาวชนมีความเป็นอิสระมากขึ้นในการปกครองตนเอง และบางครั้งมีบรรยากาศที่ทำให้เกิดการมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม มีเพศสัมพันธ์ได้ง่าย (ปวีณา สายสูง, 2541)

ลักษณะการพักอาศัย เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ซึ่งพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมมักพบในวัยรุ่นชายหญิงที่มาจากครอบครัวฐานะทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจต่ำ อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นชุมชนแออัดหรือผู้มาจากชนบทย้ายเข้ามาอาศัยในเขตเมืองใหญ่ ขาดพ่อแม่เป็นที่พึ่งทางใจ และผู้ใหญ่ที่ควรเกรงใจ เช่น การอยู่หอพักกับญาติ เช่าห้องอยู่ร่วมกันหญิงชายภายในบริเวณหอพัก

เดียวกัน ดังเช่น การศึกษาของดาร์วิน ภูษณสุวรรณศรี (2540) พบว่า ลักษณะที่פקอาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 สอดคล้องกับผลการศึกษาของประพจน์ บุญมี (2544) พบว่า ลักษณะการפקอาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.01 และณัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ลักษณะที่פקอาศัยมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า ผู้ที่פקอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเพื่อนมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์มากกว่า ผู้ที่פקอยู่กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง 3.3 เท่า นอกจากนี้ วรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ พบว่า ลักษณะที่פקอาศัยมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของอนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่า ลักษณะที่פקอาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยเสริม (REINFORCING FACTORS)

ปัจจัยเสริม (Reinforcing factors) หมายถึง ปัจจัยที่แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติหรือพฤติกรรมสุขภาพได้รับการสนับสนุนหรือไม่เพียงใด ลักษณะและแหล่งของปัจจัยเสริมจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับโครงการสุขภาพ หรือการดำเนินงานสุขศึกษาในแต่ละเรื่อง เช่น การดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน หรือสถานศึกษาในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ปัจจัยเสริมที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อนนักเรียน ครู อาจารย์ บุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน สำหรับในชุมชนปัจจัยเสริมที่สำคัญได้แก่ เพื่อนบ้าน บุคคลในครอบครัว บุคลากรสาธารณสุข เป็นต้น การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมต่างๆ ช่วยให้เกิดแรงผลักดันในการแสดงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย สิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ และพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนสนิท

1. สิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ

สิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสร้างความเพียงพอให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรมทางเพศ เช่น การดูภาพยนตร์ อ่านหนังสือโป๊ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และการเสพสารเสพติด พฤติกรรมที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ได้แก่ การเที่ยวสถานเริงรมย์ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การใช้สารเสพติด การอ่านหนังสือกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ การจับมือถือแขน การกอดจูบ และการชักนำของเพื่อน (เลิศลักษณ์ บุญรอด, 2543) สิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ มีดังต่อไปนี้

1.1 สารเสพติด การใช้สารเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2540) หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน

ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มีสิ่งเสพติดให้โทษผสมอยู่

การจัดประเภทของสารเสพติดตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกาย จำแนกได้ 4 ประเภท คือ ยากดประสาท (Depressant) ยากระตุ้นประสาทสมอง (Stimulant) ยาหลอนประสาท (Hallucinogen) ยาที่ออกฤทธิ์ผสมผสานกัน (Mixed) (สำเนา 2548)

1.2 แอลกอฮอล์ เป็นสารเคมีที่ผสมไปในเครื่องดื่มในปริมาณความเข้มข้นแตกต่างกันไป แล้วแต่ชนิดของเครื่องดื่ม เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้ บรั่นดี เมื่อดื่มบ่อยๆ มีฤทธิ์กระตุ้นร่างกาย ถ้าดื่มในปริมาณมากๆ จะออกฤทธิ์กดประสาท ทำให้เกิดอาการมึนเมา ทำให้ไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้ที่ดื่มมานานๆ จะเป็นอันตรายต่ออวัยวะต่างๆ ของร่างกาย โดยเฉพาะตับได้ การดื่มสุราหรือของมึนเมา หมายถึง การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสมเช่น สุรา เบียร์ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ได้ง่าย เนื่องจากแอลกอฮอล์ทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดวิจารณญาณในการตัดสินใจ รวมทั้งทำให้ไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์

1.3 การอ่านหนังสือกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ หมายถึง การอ่านหรือดูหนังสือเกี่ยวกับเรื่องเพศ หนังสือยั่วยุคมารมณ หนังสือลามก ที่มีรูปเปลือย รูปโป๊ รูปการร่วมเพศและหนังสือที่มีการบรรยายถึงการร่วมเพศ รวมถึงหนังสือที่มีการสอดแทรกการแสดงออกทางเพศในรูปแบบต่างๆ เป็นการไม่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศที่ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี เป็นการชักจูงให้มีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องสิ่งพิมพ์และสื่อที่กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ ในปัจจุบันถือว่าเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร สื่อมวลชนมีอิทธิพลและบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น จะเห็นได้จากสื่อที่ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นเรื่องเพศของวัยรุ่นในปัจจุบัน มักเป็นสื่อที่มีลักษณะยั่วเย้าและกระตุ้นความต้องการทางเพศของวัยรุ่น เช่น วิดีโอ หนังสือภาพเปลือยหรือนิตยสารประเภทปลุกใจ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สิ่งพิมพ์และสื่อที่มีส่วนกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ มีส่วนกระตุ้นให้วัยรุ่นอยากทดลองทำตามสื่อที่ได้ดู อันอาจนำมาซึ่งพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้

1.4 การดูภาพยนตร์/โทรทัศน์/อินเทอร์เน็ตกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ หมายถึง การดู-ภาพยนตร์/โทรทัศน์/วิดีโอ/อินเทอร์เน็ต ที่แสดงถึงการเล่าโลม การร่วมเพศ เป็นสื่อที่แสดงให้รู้จักเทคนิคในการทำควมผิด และการแสดงแบบอย่างความประพฤติไม่ดี ซึ่งซึมซับโดยไม่รู้ตัว

นักวิชาการโดยทั่วไปเชื่อว่า สื่อมวลชนมีอำนาจภาพในการจูงใจเป็นพิเศษ เนื่องจากได้เห็นและได้ยินไปพร้อมกัน จึงทำให้เร้าอารมณ์ได้ง่าย และมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นไทยมากขึ้นในปัจจุบัน การคล้อยตามของวัยรุ่นเป็นไปอย่างกว้างขวางรวดเร็ว และเสนอข่าวไปในทำนองเกี่ยวกับเรื่อง-เพศไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร นวนิยาย วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ล้วนเกี่ยวพันในเรื่อง-เพศทั้งสิ้น ผลที่ตามมาคือในระยะ 2-3 ปีมานี้ ปรากฏว่ามีอาชญากรรมทางเพศมากขึ้น และอาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น จากการที่สื่อมวลชนช่วยเผยแพร่ค่านิยมและแบบแผนความ-ประพฤติแนวนิยมใหม่แก่วัยรุ่น ในเรื่องการแสดงออกทางเพศ ค่านิยมความบริสุทธิ์ของผู้หญิงสำหรับวัยรุ่นบางกลุ่มมักจะมีการแสดงความรักอย่างเปิดเผย เช่น ในโรงภาพยนตร์ สวนสาธารณะ มักพบเห็นวัยรุ่นแสดงความรักอย่างอิสระ ส่วนหนึ่งของวัยรุ่นที่ไม่ได้เรียนหนังสือ และทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ต้องใช้ชีวิตในเวลากลางคืน เช่น ผับ บาร์ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการกระทำผิดทางเพศขึ้น

พฤติกรรมทางเพศเป็นการปฏิบัติพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางอารมณ์ และการตื่นตัวของร่างกายต่อสถานการณ์ที่ยั่วให้เกิดอารมณ์ทางเพศ การที่บุคคลสามารถควบคุมการตอบสนองต่อการเร้าอารมณ์ทางเพศได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศด้วย ซึ่งตามทฤษฎีระบบเพศสัมพันธ์เชื่อว่า โครงสร้างทางสติปัญญาเป็นตัวที่ควบคุมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลตามปัจจัยด้านวุฒิภาวะ บรรทัดฐานทางสังคม และจากประสบการณ์ทางเพศที่ได้รับมาก่อน ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนในการแสดงพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น หากไม่ได้รับการพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมได้ (จันทร์วิภา ดิลกสัมพันธ์, 2543)

สิ่งกระตุ้นทางเพศจากสื่อต่างๆ ปัจจุบันเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลข่าวสารนับวันยิ่งจะมีอิทธิพลต่อความคิด ทักษะคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลมากขึ้น ซึ่งรวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหาทางเพศไปในทางที่ยั่ว โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังมีความสนใจเรื่องเพศมากขึ้น เมื่อเรียนรู้ด้วยสื่อต่างๆ ในเรื่องเพศก็就会有การลอกเลียนแบบพฤติกรรมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของดูเร็กซ์ ปี 2548 พบว่าคนไทยครองแชมป์นิยมใช้หนังสือเพื่อเสริมสร้างความสุขทางเพศมากที่สุดถึงร้อยละ 62.0 สำหรับประเทศไทย การศึกษาของณัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนในเรื่องเพศ มี

ความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 ซึ่งจากการศึกษาของสมพงษ์ จิตระดับ (2545) เด็กไทยในสังคมปัจจุบันพบว่า "วัฒนธรรมเพศเสรี ยาเสพติด" กำลังเป็นค่านิยมพื้นฐานของเด็กไทย พบว่า อินเทอร์เน็ตเป็นช่องว่างระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต จะเป็นห้องสมุดโลกที่เด็กเรียนรู้ และรับข่าวสาร ได้จึงเปรียบเสมือนดาบสองคม และนพดล กรรณิกา (2550) พบว่า เด็กและเยาวชน ร้อยละ 53.2 เคยดูสื่อลามกทางอินเทอร์เน็ต โดยส่วนใหญ่เห็นว่าภาพโป๊/ วีดีโอโป๊ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทางเพศ เช่น ช่นขึ้น อนาคต ร้อยละ 81.4 ทำให้วัยรุ่นหมกมุ่นเรื่องเซ็กส์ ร้อยละ 77.4 และทำให้มีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และเกิดการเลียนแบบร้อยละ 76.5 และการศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ ปี 2547 พบว่าเยาวชนในวัยตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นถึงปริญญาตรี มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สูงถึงร้อยละ 32.7 ซึ่งจากการดื่มสุราและเสพสารเสพติดจะทำให้วัยรุ่นขาดสติ และการควบคุมตัวเองส่งผลให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัยนำไปสู่การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ วัยรุ่นบางกลุ่มเชื่อว่าการดื่มสุราและสารเสพติดบางชนิดช่วยเพิ่มความสุขเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของขวัญชนก ศิริวัฒนกาญจน์ (2541) และ ทวีวรรณ ชาลีเครือ (2541) พบว่าการอ่านหนังสือปลูกเร้าอารมณ์ทางเพศ การดูทีวี ทัศน์ หรือภาพยนตร์ปลูกเร้าอารมณ์ทางเพศมีความสัมพันธ์กับการร่วมเพศของเยาวชนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และวรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ (2546) พบว่า การรับสิ่งกระตุ้นทางเพศมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. พฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนสนิท

พฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนสนิทในการศึกษาครั้งนี้ได้นำหลักการของการคล้ายตาม และพฤติกรรมการทำตามหรือเลียนแบบกลุ่มเพื่อนมาอธิบาย โดยมีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

2.1 ความหมายของการคล้ายตาม

ศักดิ์ไทย สุรภิจักร (2545) ได้ให้ความหมายของ การคล้ายตาม (Conformity) เป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งทางจิตวิทยา เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับมาตรฐานหรือความเชื่อที่ยอมรับกันโดยทั่วไป หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการเข้ากับปทัสถานทางสังคม อันเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มทำให้พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเหมือนหรือคล้ายกับบุคคลอื่นในกลุ่มซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายพฤติกรรมการคล้ายตามกลุ่มเพื่อน โดยยึดกลุ่มเพื่อนเป็นแรงสนับสนุน เป็นแรงผลักดันทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมาเหมือนหรือคล้ายกับเพื่อน จนเกิด

การปฏิบัติตามกันในทิศทางเดียวกัน โดยพฤติกรรมการคล้อยตามจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศซึ่งลักษณะพฤติกรรมการคล้อยตามของบุคคลแต่ละคน มีรูปแบบแตกต่างกันไป

2.2 ประเภทของการคล้อยตาม

การคล้อยตามตามแนวคิดของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร (2545) กล่าวว่า

2.2.1 การคล้อยตามแบบยอมตาม (Compliance) เป็นการกระทำตามกลุ่มโดยไม่เชื่อตามกลุ่ม บุคคลที่คล้อยตามแบบยอมตามจะแสดงความคิดเห็นหรือกระทำตรงข้ามกับกลุ่มทันทีที่ไม่ได้เผชิญหน้ากับกลุ่ม หรือไม่มีการกดดันของกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง การที่บุคคลไม่เห็นด้วยกับกลุ่มแต่แสดงถึงการคล้อยตามกลุ่มแบบยอมตามนั้น เนื่องจากบุคคลต้องการให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับเพื่อคงความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม และเพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย

2.2.2 การคล้อยตามแบบยอมรับ (Acceptance) เป็นการกระทำตามกลุ่มและมีความเชื่อตามกลุ่มด้วย บุคคลที่คล้อยตามแบบยอมรับจะไม่เพียงทำตามการคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มเท่านั้น แต่จะเปลี่ยนความคิดเห็นและเหตุผลโดยส่วนตัวของกลุ่มด้วย

ดังนั้นพฤติกรรมการคล้อยตามของบุคคลจึงมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับลักษณะและธรรมชาติของกลุ่มนั้นๆ เช่น บางคนมีการคล้อยตามแบบยอมตาม การคล้อยตามแบบยอมรับ คล้อยตามเพราะได้รับข้อมูลต่างๆจากในกลุ่ม คล้อยตามตามความกดดันทางสังคม เป็นต้น

2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมตามกลุ่มเพื่อน นักจิตวิทยาสังคมได้กำหนดปัจจัยที่มีผลต่อการคล้อยตาม (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, ม.ม.ป.) ดังนี้

2.3.1 กลุ่มอ้างอิง (Reference group) คนเราทุกคนใช้ว่าจะคล้อยตามคนอื่นไปหมด คนเราจะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของเราเท่านั้น “กลุ่มอ้างอิง” หมายถึง กลุ่มที่เราคิดว่าเราเหมือนกับเขา หรือเราอยากเหมือนเขาเท่านั้น

2.3.2 ขนาดของกลุ่ม (Group size) เรามักจะคาดการณ์ล่วงหน้าว่า คนเราจะคล้อยตามกลุ่มที่มีขนาดใหญ่มากกว่ากลุ่มที่มีขนาดเล็ก และยิ่งกลุ่มที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นเท่าไรก็ควรจะมีอิทธิพลทำให้คนเราต้องคล้อยตามมากขึ้นเท่านั้น

2.3.3 พันธมิตร ในขณะที่คนเรตัดสินใจว่าจะคล้อยตามดีหรือไม่ และถ้าเขาได้รู้ว่ามีคนอื่นอีกอย่างน้อย 1 คน ซึ่งคิดเหมือนเขาคือไม่เหมือนกับคนในกลุ่ม เหตุการณ์ดังกล่าวจากการทดลองทางจิตวิทยา พบว่าลดลง

2.3.4 การแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social exchange) การที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์ คนเราจะคิดถึงการลงทุนและผลตอบแทนจากการมีปฏิสัมพันธ์นั้นด้วย สำหรับพฤติกรรมของมนุษย์ก็คือ การได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคมหรือในกลุ่ม

สุพัตรา สุภาพ (2540) กล่าวว่ากลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน บุคคลมักยึดเอาเพื่อนเป็นแนวทางในการยึดหรือปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อน พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุญ (2545) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมกลุ่มนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็ก ในการเลือกคบเพื่อนมักจะเลือกลักษณะคล้ายคลึงกับตน หรือคนที่อยู่แวดล้อมตัวเขา ในวัยเด็กนั้น เด็กมักต้องการเป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นเพื่อนเข้ามาแทนที่ มักต้องการให้ตนเป็นที่ชื่นชมของเพื่อนร่วมกลุ่ม ถ้าเขาได้รับการปฏิเสธจากเพื่อนเขาจะเสียใจจนกระทั่งอาจทำร้ายตนเองได้ ถ้าพฤติกรรมของเขาไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน (Peer group) เขาอาจแสดงพฤติกรรมหลายแบบ เช่น อาจหลบตัวไปจากสังคมอยู่คนเดียวหรือทำสิ่งผิดปกติเพื่อเรียกร้องความสนใจได้

โดยธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีลักษณะที่ต้องการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนรุ่นเดียวกันมากกว่าบุคคลในวัยอื่น กลุ่มเพื่อนจะมีบทบาทช่วยให้วัยรุ่นมีมโนภาพเกี่ยวกับตน การรวมกลุ่มของวัยรุ่นมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก วัยรุ่นที่อยู่ในกลุ่มที่ดี จะช่วยให้มีโอกาสได้พัฒนาทักษะทางสังคม ในทางตรงข้ามเมื่อวัยรุ่นอยู่ในกลุ่มที่ไม่ดี จะส่งผลให้วัยรุ่นมีปัญหาในการปรับตัว เป็นที่ยอมรับว่าอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนหรือคู่รักเป็นปัจจัยทางสังคมที่นำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของวัยรุ่น อิทธิพลนี้จะส่งผลไม่เฉพาะต่อค่านิยมของวัยรุ่นเท่านั้น แต่มีผลต่อการโน้มแน่วชักจูงให้เกิดพฤติกรรมบางอย่างเช่น การสูบบุหรี่ การมีเพศสัมพันธ์ รวมทั้งการตั้งครวรรค์นั้นจึงทำให้วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์ถ้าได้รับการชักจูงจากกลุ่มเพื่อนหรือคู่รัก

พฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มเพื่อนสนิท เพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างค่านิยมลักษณะนิสัย ตลอดจนพฤติกรรมของกลุ่มเด็กวัยรุ่นเป็นอย่างมากเพราะเหตุผลว่าธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความผูกพันและต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ซึ่งจากการศึกษาของอนงค์ ชีระพันธ์ พบว่า ลักษณะเพื่อนที่คบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ณัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ลักษณะของกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 และวรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ (2546) พบว่า พฤติกรรมเสี่ยงของเพื่อนสนิทมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรมทางเพศ

เนื่องจากพฤติกรรมทางเพศ เป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน (Sensitive issue) เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ไม่ต้องการเปิดเผย โดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมและวัฒนธรรมไทย เช่น การรักร่วมเพศ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น แต่ผลกระทบที่ตามมาจากการมีเพศสัมพันธ์ ได้แก่ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง การเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ มีอัตราสูงขึ้น โดยเฉพาะในวัยรุ่นที่กำลังศึกษาเล่าเรียน ประเด็นพฤติกรรมทางเพศในวัยรุ่นจึงมีการศึกษาอย่างกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัย ถึงวิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม พอสรุปดังนี้

1.1 แบบสอบถามทางไปรษณีย์ (Mail questionnaires) แบบสอบถามที่มีเนื้อหาเป็นประเด็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ แตกต่างจากเนื้อหาในแบบสอบถามของรายงานการวิจัยอื่นๆ ที่เป็นเรื่องทั่วไป โดยเฉพาะสังคมไทยยังมองเรื่องพฤติกรรมทางเพศเป็นเรื่องที่อับอาย ทำให้เกิดการซ่อนเร้นพฤติกรรมไม่กล้าเปิดเผย ทั้งที่เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ การเก็บข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามที่ตอบด้วยตนเองและส่งกลับทางไปรษณีย์จะทำให้ผู้ตอบสะดวกใจในการให้ข้อมูลมากขึ้นเพราะมีโอกาสพิจารณาคำตอบของตนเอง ทั้งยังช่วยลดความผิดพลาดอันเนื่องมาจากบุคลิกภาพของผู้สัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์โดยตรงด้วย (Nachmias, 1981) แต่มีข้อเสียคือ อัตราการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่างจะต่ำกว่างานวิจัยประเภทอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ (2541) โดยส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างและให้ส่งกลับคืนทางไปรษณีย์ กำหนดส่งภายใน 2 สัปดาห์หลังจากได้รับแบบสอบถาม และมีการส่งจดหมายเตือน พบว่า อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 35.9

1.2 แบบสอบถามทางโทรศัพท์ จากการศึกษาของ Wiley et al. (1997) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น (Youth Risk Behaviors Survey) ของ Center for Disease Control ใน 6 ด้าน ได้แก่ การบาดเจ็บทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์และการใช้ยา การมีเพศสัมพันธ์ การรับประทานอาหารและการออกกำลังกาย ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ของรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา โดยการสำรวจทางโทรศัพท์ (Surveyed by telephon)

1.3 แบบสอบถามตอบด้วยตนเองแล้วรื้อรับคืน จะพบได้เป็นส่วนมากในการวิจัย เนื่องจากสามารถสร้างคำถามที่มีเนื้อหาที่ละเอียดขึ้น ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของคำถามทั้งหมด เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้ซักถามคำถามที่ไม่เข้าใจได้ ทำให้ผู้ตอบมีโอกาสตอบคำถามได้สมบูรณ์มากขึ้นกว่าแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (ธวัชชัย วรพงศธร, 2540) และกำหนดระยะเวลาในการรับแบบสอบถามคืน เช่น รื้อรับภายในวันเดียว ภายใน 1 สัปดาห์ ภายใน 2

สัปดาห์ เป็นต้น ได้แก่ การศึกษาของศรีพัทธา จาริยวงศ์ (2539) โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเองที่บ้าน และนั้ได้รับคืนภายใน 1 สัปดาห์ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนร้อยละ 88.0 และครบสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ร้อยละ 81.3 และจากการศึกษาของดารุณี ภูษณสุวรรณศรี (2541), จุฬารัตน์ ห้าวหาญ (2539), จรรยา ดวงแก้ว (2539), ขวัญชนก ศิริวัฒนภาจัน (2541) และ Buga et al. (1996) ได้แจกแบบสอบถามและรอรับคืนภายในวันเดียวกัน พบว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ร้อยละ 100.0

นอกจากนี้จากการศึกษาของ Liu et al. (1998) ได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างอ่านและตอบเอง และคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่เป็นคำถามที่ละเอียดอ่อน วัตถุประสงค์ความรู้สึกละเอียดอ่อน (Sensitive question) จะมีการเปิดเทปคำถามผ่านหูฟัง และให้กลุ่มตัวอย่างตอบในกระดาษคำตอบที่แยกไว้ต่างหาก

1.4 แบบสอบถามตอบผ่านคอมพิวเตอร์ การศึกษาของศุภชัย สายสร และคณะ (2541) เป็นการประยุกต์ใช้เทคนิคใหม่ในการตอบแบบสอบถามโดยไม่เปิดเผยชื่อผ่านจอคอมพิวเตอร์ (Audio-CASI) หลังจากชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาพร้อมกัน และแสดงความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย จากคอมพิวเตอร์ 80 เครื่องที่ต่อกับระบบเครือข่าย และการศึกษาของ Michaud et al. (1999) โดยแบบสอบถามถูกสร้างขึ้นจากการแสดงบทบาทสมมติ (Role-play) ของกลุ่มวัยรุ่นในช่วงการทำปฏิบัติการ 5 วัน และตอบแบบสอบถามผ่านทางคอมพิวเตอร์ (The computerizes questionnaire) พบว่า แบบสอบถามไม่สมบูรณ์ร้อยละ 7.6 และการศึกษาของธนรักษ์ ผลิตพันธ์ และคณะ (2552) พบว่าคอมพิวเตอร์ช่วยให้การเก็บข้อมูลมีความคล่องตัว ประสิทธิภาพดีและรวดเร็ว ซึ่งการศึกษาของสุภาภรณ์ จิยะพันธ์ และคณะ (2547) พบว่าข้อมูลสามารถถ่ายโอนไปยังโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลลดขั้นตอนในการป้อนข้อมูล (data entry) ช่วยประหยัดเวลา และจำนวนเจ้าหน้าที่ รวมทั้งลดปัญหาข้อผิดพลาดที่อาจเกิดในขั้นตอนการบันทึกข้อมูล ดังนั้นการตอบแบบสอบถามทางคอมพิวเตอร์จึงเป็นทางเลือกใหม่ที่เหมาะสม ในการนำมาใช้สำรวจเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของวัยรุ่น โดยเฉพาะประเด็นที่ละเอียดอ่อน

กล่าวโดยสรุป การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ส่วนใหญ่จะเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ซึ่งก็มีการนิยมใช้หลายวิธี แต่ปัจจุบันพบว่าการนำสื่อสารสนเทศมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็มีข้อจำกัดอยู่หลายปัจจัย เช่น ระบบสารสนเทศสามารถใช้ได้บางบริบทของพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเหมาะสม เนื่องจากเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละวิธีมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ขึ้นอยู่กับการเลือกนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ และงานวิจัยเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล พฤติกรรมทางเพศ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

งานวิจัยในประเทศไทย

อรอุษา จันทรวีรุต (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำ ได้แก่ เพศ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในการเรียน ระดับชั้นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ ค่านิยมต่อการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ สำหรับปัจจัยเอื้อ ได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัย แหล่งสื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ การเข้าถึงสถานเริงรมย์ ซึ่งแบ่งเป็นแหล่ง สถานเริงรมย์ใกล้ที่พัก และแหล่งสถานเริงรมย์ใกล้โรงเรียน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยเสริม ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มเพื่อน และการเปิดรับ ข่าวสารจากสื่อมวลชนในเรื่องเพศ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์การจำแนกพบว่า ปัจจัยเสริมสามารถทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ดีที่สุด ร้อยละ 26.3 รองลงมาคือปัจจัยนำ และปัจจัยเอื้อ ซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ ร้อยละ 25.3 และร้อยละ 13.0 ตามลำดับ และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศใน 5 ด้าน เช่น การ ดื่มสุราหรือของมีเมา การอ่านหนังสือกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ การดูวิดีโอ/ภาพยนตร์/ อินเทอร์เน็ตกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ การแตะต้องสัมผัสระหว่างชายหญิงในเชิงขู้สาว และการเที่ยว สถานเริงรมย์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์

ประพจน์ บุญมี (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของ นักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตเมืองและเขต-ชนบท จังหวัดสระบุรี พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของ นักเรียน ได้แก่ 1) การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ผ่านสื่อ 2) ทศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ 3) ระดับการศึกษาของบิดามารดา 4) อิทธิพลจากเพื่อน พ่อแม่ ผู้ปกครองและครู 5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวและอาชีพหลักของบิดามารดา

อนงค์ ชีระพันธ์ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ค่าใช้จ่ายที่ได้รับ ความรู้เรื่องเพศ การทำ กิจกรรมของกลุ่มเพื่อนที่คบ เนื้อหาข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศที่ได้รับ แหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศที่

ได้รับ ลักษณะเพื่อนสนิทที่คบ สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัวไม่เหมาะสม และการอบรมสั่งสอนเรื่องเพศในครอบครัว

สกล วรเจริญศรี (2545) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ปีการศึกษา 2544 วิทยาลัยพาณิชยการ กรมอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 708 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนวัยรุ่น คือปัจจัยด้านส่วนตัว ได้แก่ เพศ เพศชายมีระดับพฤติกรรมทางเพศสูงกว่าเพศหญิง เจตคติที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศทั้งในด้านความคิดความรู้สึกที่มีต่อเรื่องเพศ ด้านความคิดความรู้สึกที่มีต่อบทบาทชายหญิงเกี่ยวกับเรื่องเพศ และด้านความคิดความรู้สึกที่มีต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ บรรยากาศในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่ การใช้เวลาร่วมกับกลุ่มเพื่อนโดยเดินเล่นตามห้างสรรพสินค้ามากที่สุด ปัจจัยด้านสื่อ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ สื่อที่นักเรียนรับรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศมากที่สุด คือ สื่อภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ

อาภากรณ์ เตชรัตน์ (2546) ศึกษาพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 368 คน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมทางเพศอยู่ในระดับดี ตัวแปรที่ทำให้พฤติกรรมทางเพศแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้เรื่องเพศ ค่านิยมทางเพศ และการอบรมเลี้ยงดู การที่พฤติกรรมทางเพศอยู่ในระดับดี เพราะฉะนั้นนักเรียนส่วนใหญ่อยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 73.4 บิดามารดาสนใจในการอบรมสั่งสอนบุตร ในส่วนของเรื่องเพศ นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมทางเพศดีกว่านักเรียนชาย เนื่องจากผู้ปกครองไม่เคร่งครัดในเรื่องการปฏิบัติตนกับเพศตรงข้ามเหมือนเพศหญิง เพราะถือว่าเพศชายเป็นฝ่ายไม่เสียหาย นักเรียนที่มีความรู้เรื่องเพศดี มีพฤติกรรมทางเพศดีกว่านักเรียนที่มีความรู้เรื่องเพศปานกลาง ความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมจะช่วยให้เป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมให้แก่บุคคล

วรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ (2546) ได้ศึกษาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 12-24 ปี ในเขตเมืองและชนบท จังหวัดขอนแก่น จำนวน 581 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ อายุ ลักษณะการพักอาศัยอยู่กับเพื่อนต่างเพศ พฤติกรรมเสี่ยงของเพื่อนสนิท การรับสิ่งกระตุ้นทางเพศ

ระวีวรรณ กันวี (2547) ได้ศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและด้านจิตลักษณะที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่นหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นหญิงที่กำลังศึกษาในช่วงอายุตั้งแต่ 15-21 ปี จากสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 380 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ด้านจิตลักษณะและด้านชีวิตร่วมสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นหญิง โดยตัวแปรที่สามารถทำนายได้เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ตัวแปรเจตคติต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ การอบรมสั่งสอนเรื่องเพศแบบปล่อยปละละเลย สถานภาพการพักอาศัย การมีแบบอย่างจากเพื่อนเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ และการอบรมสั่งสอนเรื่องเพศแบบประชาธิปไตย ตัวแปรเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นหญิงได้ ร้อยละ 75.3 ในการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมสั่งสอนเรื่องเพศแบบปล่อยปละละเลย การมีแบบอย่างจากเพื่อนเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ และสถานภาพการพักอาศัย พบว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมสั่งสอนเรื่องเพศแบบปล่อยปละละเลยมากและวัยรุ่นที่อาศัยหอพักกับเพื่อน หรืออยู่คนเดียว มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมสั่งสอนเรื่องเพศแบบปล่อยปละละเลย แต่อาศัยอยู่กับบิดามารดาและมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

สมพล วันตะเมธ (2550) ได้ศึกษาการประเมินพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชนไทยในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชนไทยในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครเมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นๆ ให้คงที่มีทั้งสิ้น 12 ตัวแปรซึ่งเรียงลำดับอิทธิพลจากมากไปน้อยดังนี้ คือ ความตั้งใจที่จะใช้ถุงยางอนามัย ($\beta = -0.31$), เพื่อนสนิทที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ($\beta = 0.27$), พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ($\beta = 0.22$), ทศนคติต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ($\beta = 0.21$), ระดับการศึกษาของบิดา ($\beta = 0.18$), ระดับการศึกษามารดา ($\beta = 0.14$), ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ($\beta = -1.42$), รายได้ส่วนบุคคล ($\beta = 0.13$), เพศ ($\beta = 0.13$), อายุ ($\beta = 0.12$), รายได้ครัวเรือน ($\beta = 0.11$), การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ ($\beta = -0.09$) ตามลำดับ และตัวแปรเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชนไทยในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้ร้อยละ 63.3 ($R^2 = 0.633$)

งานวิจัยในต่างประเทศ

กาเลมบอส (Galambos, 1998) ได้ศึกษาในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผลจากการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่มีอายุ 18-19 ปี ที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่มีพฤติกรรมเสี่ยงได้แก่ การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การมีเพศสัมพันธ์โดยเปลี่ยนคู่นอนหลายคน และการมีเพศสัมพันธ์โดยเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากกว่าวัยรุ่นที่พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่

แอรี และคณะ (Ary et al., 1999) ได้ศึกษาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น: อิทธิพลของพ่อแม่และกลุ่มเพื่อน จากวัยรุ่นจำนวน 204 คน ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีความขัดแย้งภายในครอบครัวมากมีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าบิดามารดาไม่ค่อยให้ความสนใจและเอาใจใส่บุตรธิดา และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นโดยเฉพาะพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้อิทธิพลของพ่อแม่โดยเฉพาะในเรื่องบรรยากาศในครอบครัว และการให้ความสนใจและเอาใจใส่บุตรธิดาตลอดทั้งอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นโดยเฉพาะพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์

คาลจี และคณะ (Kaljee et al., 2005) ได้ศึกษาการดื่มแอลกอฮอล์และพฤติกรรมเสี่ยงการติดเชื้อเอชไอวีของวัยรุ่นชนบท จังหวัดกานห์ ประเทศเวียดนาม ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนดื่มแอลกอฮอล์ตั้งแต่อายุน้อยมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ข้อมูลการดื่มแอลกอฮอล์ชี้ว่า การดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงในการล่องละเมิดทางเพศและพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเยาวชนชาวเวียดนามจำนวน 480 คน อายุระหว่าง 15-20 ปี ที่อาศัยอยู่ในชนบท จังหวัดกานห์ ผลการทดลองพบว่า การดื่มแอลกอฮอล์เป็นการเข้าใจว่าดื่มสำหรับคนมีฐานะและเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศ ในกลุ่มตัวอย่าง 480 คน พบว่าเยาวชนมีการดื่มสุรา ร้อยละ 29.2 และร้อยละ 17.6 เป็นโรคพิษสุราเรื้อรังใน 6 เดือนที่ผ่านมา ในขณะที่เยาวชนชายดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเยาวชนหญิง การดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อมูลรายงานว่าพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์มีความเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การแนะนำเกี่ยวกับการดื่มแอลกอฮอล์ในเยาวชนชาวเวียดนามยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด งานวิจัยนี้แนะนำให้ต้องเผยแพร่งานวิจัยในการดื่มแอลกอฮอล์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในประชากรกลุ่มอื่นๆ และจุดมุ่งหมายเพื่อจัดทำโปรแกรมป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์และลดอันตรายจากการดื่มแอลกอฮอล์

2. งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม

ลี และคณะ (Linh Cu Le et al., 2006) ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์ด้วยตนเองสำหรับการวิจัยสุขภาพการเจริญพันธุ์ของเยาวชนในประเทศเวียดนาม มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับของการรายงานพฤติกรรมที่สำคัญ กรุงเทพมหานคร ประเทศเวียดนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 วิธี คือ สัมภาษณ์ตัวต่อตัว (face-to-face interviewer-administered: IA) ทำแบบสอบถามลงบนกระดาษ (paper-and-pencil self-administered: SA) และการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์ (Audio Computer Assisted Self Interview: ACASI) กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในฮานอย ประเทศเวียดนาม จำนวน 2,394 คน ผลการศึกษาพบว่า การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์พบอัตราความชุกการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานสูงที่สุด ร้อยละ 17.1 และพบว่ากลุ่มที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์กลุ่มตอบว่ามีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการมากที่สุด ร้อยละ 7.8 รองลงมา คือ การตอบลงบนกระดาษ และการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว ร้อยละ 3.9 และ 1.2 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบรายงานว่ากลุ่มที่ตอบผ่านคอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์มีการรายงานเรื่องคู่นอน และสถานภาพสมรสที่สูงขึ้น

โจนาธาน และคณะ (Jonathan Elford et al., 2004) ศึกษาเรื่องการเฝ้าระวังพฤติกรรมของชายรักชาย: เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่ตอบคำถามแบบออนไลน์ และออฟไลน์ ในกรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย (MSM) โดยการสำรวจออนไลน์ (สำรวจผ่านทางอินเทอร์เน็ต) และออฟไลน์ (สำรวจในสถานที่ชุมชน) สำรวจช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2002 จำนวน 2,097 คน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างระหว่างการสำรวจแบบออฟไลน์กับแบบออนไลน์พบมีความต่างกันในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับชาย (ร้อยละ 89.0 กับ 94.0) มีความสัมพันธ์กับชาย (ร้อยละ 44.0 กับ 52.0) และรายงานการตรวจเอชไอวี (ร้อยละ 68.0 กับ 80.0)

หวัง และคณะ (Yi-Ching Wang et al., 2005) ศึกษาเรื่องการสำรวจการใช้สารเสพติดของโรงเรียนมัธยมในกรุงเทพฯ โดยใช้แบบสอบถามที่ออนไลน์บนเว็บไซต์ (Web-based questionnaire) กับแบบสอบถามที่เป็นกระดาษ (paper-and-pencil questionnaire) กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนสายอาชีพ ในกรุงเทพฯ จำนวน 1,918 คน พบว่า การใช้แบบสอบถามออนไลน์ มีการรายงานสูงกว่าการใช้แบบสอบถามที่เป็นกระดาษในเรื่องการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และการใช้สารเสพติด

แพทริเซีย คิสซิงเกอร์ และคณะ (Patricia Kissinger et al., 1999) ศึกษาเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

เปรียบเทียบการตอบสนองต่อคำถามที่มีความละเอียดอ่อนโดยใช้วิธีการ 2 วิธี คือ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์ (computer-assisted, self-administered interviews: CASI) และการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว (face-to-face interview: FTFI) กลุ่มตัวอย่างเป็นสตรีที่มารับบริการวางแผนครอบครัวและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกรุงเทพมหานคร หลุยเซียน่า จำนวน 280 คน เก็บข้อมูลเดือนกรกฎาคม 1995 ถึงเดือนกรกฎาคม 1996 ผลการวิจัยพบว่าหญิงที่มารับบริการมีอายุเฉลี่ย 23 ปี ร้อยละ 95.0 เป็นคนอเมริกัน ร้อยละ 71.0 บอกว่าใช้คอมพิวเตอร์แล้วรู้สึกสะดวกสบาย ในขณะที่การตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทางสังคม ในเรื่อง มีคู่นอนมากกว่า 2 คน และการใช้ถุงยางอนามัยไม่บ่อยนัก พบว่าการตอบสนองมีความแตกต่างกันระหว่างจากการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสัมภาษณ์และการใช้การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว

เทอร์เนอร์ และคณะ (Turner et al., 1998) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมทางเพศ การใช้ยาเสพติด และความรุนแรงในวัยรุ่น: การสำรวจโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1690 การศึกษาพบว่า เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สามารถแสดงให้เห็นว่าความทุกข์ของการรักร่วมเพศ คือชายรักชาย การใช้ยาฉีดเข้าเส้นเลือด การมีเพศสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับแบบสอบถามที่เป็นกระดาษ และการสัมภาษณ์

สถาปนา เนาร์วอร์ท และคณะ (2549) ศึกษาเรื่องการเก็บข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยง: การทดลองเปรียบเทียบวิธีตอบแบบสอบถามด้วยตนเองผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความถูกต้องของข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยงจากการเก็บข้อมูล 4 วิธี ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก เครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะพร้อมเครื่องช่วยฟัง แบบสอบถามโดยผ่านพนักงานสัมภาษณ์ และแบบสอบถามแบบตอบด้วยตนเองลงบนกระดาษ จากนั้นนำผลที่ได้ทั้ง 4 วิธี เปรียบเทียบกับผลการตรวจปัสสาวะทางห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุระหว่าง 15-21 ปีที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสายอาชีพในจังหวัดเชียงราย จำนวน 1,283 คน พบว่า คอมพิวเตอร์ช่วยให้เก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลพฤติกรรมส่วนตัวที่ไวต่อความรู้สึก อ่อนไหวและกระทบกระเทือนจิตใจ ทำให้บุคคลกระตือรือร้นที่จะตอบแบบสอบถามเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่แยกผู้ตอบเป็นส่วนตัว โดยรวมแล้ววิธีการนี้มีอัตราการตอบรับพฤติกรรมในเชิงลบสูงกว่า